
PREVENCIÓ I INVESTIGACIÓ DEL DELICTE. CRIM ORGANITZAT I CORRUPCIÓ

JOSÉ LUIS TRAPERO ALVAREZ

Polícia i llicenciat en dret

La dificultat de traçar una línia clara entre la funció policial de prevenció i la d'investigació del delictes es troba davant les anomenades investigacions preprocessals, especialment en l'àmbit de la delinqüència organitzada: és a dir, en la recollida d'intel·ligència, en les gestions d'aflorament del delictes, en allò que l'autor entén com *l'obtenció proactiva de la informació*.

A partir de la pròpia experiència i de l'anàlisi de la jurisprudència sobre diversos casos, fent esment especial de la Instrucció 1/2008 de la Fiscalia General de l'Estat, l'autor descriu la pràctica habitual i el procediment que segueix el cos de Mossos d'Esquadra en les investigacions preprocessals davant dels fenòmens criminals complexos.

En l'article també aporta reflexions i expressa el seu posicionament professional, juntament amb dades estadístiques d'indicadors europeus, sobre la relació que hi ha entre crim organitzat i corrupció. Finalment, manifesta el que no entén de cap altra manera per policia democràtica, amb uns valors i una legitimitat que haurien de ser inqüestionables i perquè, precisament, s'ha d'erigir com a garantia dels drets.

The difficulty of tracing a clear line between the police's role of prevention and their role as criminal investigators is seen in «pre-hearing investigations», particularly when it comes to organised crime; that is, in the gathering of intelligence, in «insider» police work in criminal activities, in what the author describes as «proactive acquisition of information».

The author describes common practice and procedures carried out by the Mossos d'Esquadra on complex criminal phenomena, in pre-trial investigations. He bases this description on his own experiences and analysing the court rulings on several cases, paying special attention to the Order 1/2008 written by the Solicitor General.

The author also reflects and states his professional stance, as well as he gives statistical data on European indicators, regarding the relationship between organised crime and corruption. To conclude, the author describes what a democratic police must be, whose values and legitimacy should remain unquestionable because ultimately the police is also a guarantee for our rights.

---

1. INTRODUCCIÓ

Per l'autor, a banda de certs neguits, aquesta qüestió planteja la dificultat de traçar una línia divisòria entre la funció preventiva de la policia i la d'investigació del delictes, la justificació d'ambdues i la seva finalitat. Malgrat que el títol de l'article no ho recull explícitament, sembla que es tracti de reflexionar sobre l'anomenada investigació preprocessal. No és qüestió fàcil perquè està plena de matisos. Fonamentalment perquè mentre la funció preventiva està sotmesa a control judicial —generalment a posteriori del desenvolupament de la funció—, la segona, la d'investigació criminal, no solament està sotmesa a control sinó que està liderada per

l'autoritat judicial i fiscal. El control és, doncs, en aquesta funció investigativa un control intrínsec. Qui lidera ja controla.

En canvi, com acabo de dir, en l'activitat preventiva —com a desenvolupament de la funció constitucional assignada a la policia del manteniment de l'ordre públic i la seguretat ciutadana— aquest control judicial o fiscal (llevant d'algunes excepcions, com per exemple la realització de determinats controls) sol ser exposat.

La policia desenvolupa la seva funció preventiva d'acord amb les lleis, amb la jurisprudència, amb les ordres i instruccions de jutjats, tribunals i fiscalia, i amb els seus criteris tècnics, i de la mà també de l'autoritat governativa, i el poder judicial controla a posteriori la legalitat i la proporcionalitat de les seves mesures.

Però en l'àmbit de la investigació criminal, i concretament en aquesta parcel·la preprocessal, potser el tema no és tan pacífic.

Qui decideix, i sobre la base de quins criteris, si s'investiga una determinada persona o grup? Qui decideix, i sobre la base de quins criteris, el temps que dura i els recursos d'aquella investigació? Qui decideix, i sobre la base de quins criteris, quan una investigació té nom i cognoms i el delicte ha aflorat, i per tant ha d'abandonar el seu àmbit preprocessal?

Com he dit, òbviament no són qüestions pacífiques i probablement donen lloc tant a malpensar com també a no procedir de manera recta.

En l'encàrrec per a aquest treball, se'm suggeria:

Dificultat per traçar les línies divisòries entre ambdues funcions. Aquesta dificultat es fa patent, en les societats actuals, en l'àmbit de la delinqüència organitzada, en el qual, més que de persecució reactiva, sobre la base d'una sospita de la comissió d'un delicte, es produeix l'obtenció preactiva, de la sospita mitjançant l'acumulació d'actes d'investigació.

Però si la primera qüestió és complexa, la segona tampoc no és pas un regal: la *relació entre crim organitzat i corrupció*, és a dir, parlar dels dolents i dels altres dolents. Dels dolents amb pedigrí i dels dolents amb placa o càrrec. En definitiva, fer uns quants amics més a la llista. Però ho intentarem. Entrem a continuació a la primera qüestió plantejada.

2. LA PRÀCTICA POLICIAL I L'ANOMENADA INVESTIGACIÓ PREPROCESSAL

Pot o —dit d'una altra manera— està legitimada la policia de manera autònoma per procedir a obtenir dades, que posteriorment es converteixen en indicis i que obrin una posterior investigació judicial i un procés? O des del primer moment l'activitat policial ha d'estar no només sotmesa —que hi està sempre— sinó guiada per l'autoritat judicial? Aquests són els punts centrals que cal estudiar.

Analitzem primer quina és la pràctica, després analitzarem si aquesta pràctica és conforme no només a la norma sinó a l'esperit d'aquesta i, posteriorment, podrem entrar a estudiar —si s'escauen— noves maneres de treballar, o bé avalar la pràctica actual.

Òbviament, els casos en què el delicte es manifesta des del primer moment no planteja problemes. La declaració d'un testimoni, el delicte in fraganti o la confessió del delinqüent activen la policia judicial específica sota el control i el lideratge judicial des del primer moment. S'obre així el procés d'instrucció.

Així, en el cas d'un homicidi, el jutge i sovint el fiscal es presenten en el lloc dels fets dirigint des del primer moment la investigació.

En el cas de no existir una autoria clara, la policia judicial obrirà vies d'investigació en funció de la mecànica del crim (bé sigui a través de testimonis, a partir de la inspecció ocular del fet, imatges o altres elements que puguin aparèixer a l'escena del crim).

En el moment que algun d'aquests elements, i per tant alguna de les línies d'investigació, es converteixen en sospites apareixerà novament el control judicial de la investigació, que valorarà aquestes sospites, traçarà l'estratègia per aconseguir proves i especialment valorarà les peticions policials de qualsevol diligència limitadora de drets.

Però vull aquí remarcar el fet que la pràctica habitual —en matèria de crim organitzat i en casos complexos d'investigació— és realment el jutge qui dirigeix l'estratègia de la investigació, motiu pel qual no s'escau parlar en puritat de control judicial de la investigació, sinó d'una veritable direcció de la investigació.

No es tracta de controlar allò que la policia fa, sinó de *guiar* allò que fa la policia. És innegable que una policia professionalitzada i especialitzada ha dut a la pràctica que una bona part de la iniciativa investigadora parteixi de l'òrgan policial, però aquesta mateixa pràctica ens mostra que els investigadors aboquen les seves idees, estratègies i plantejaments a l'òrgan judicial, el qual pondera i estableix finalment quina és la via investigadora a seguir.

No és doncs aquest marc en el qual apareix nítidament el delicte o la seva potencial autoria el que ens qüestionem ara.

Els tons grisos apareixen en les investigacions anomenades preprocessals, en la recollida d'intel·ligència, en les gestions d'aflorament del delicte, en l'anomenada —en paraules de Ramírez Ortiz—¹ funció preventiva o obtenció proactiva de la sospita, i que segons el meu humil criteri cal matisar per *obtenció proactiva de la informació*.

Si bé és cert que de vegades —poques, especialment en l'àmbit del crim organitzat— és a través de denúncies la manera com s'obren aquestes investigacions, sovint —i per la cada vegada menor implicació d'una societat que no vol problemes o que no assumeix la seva responsabilitat— és l'acumulació d'intel·ligència policial allò que dóna inici a procediments penals en aquest àmbit.

La col·laboració ciutadana que informa de l'establiment de persones desarrelades en una zona determinada, la detecció de moviments econòmics o de despeses poc coherents amb les activitats laborals desenvolupades, la intel·ligència aportada per altres serveis de policia, les actuacions policials in fraganti que ajuden a recopilar

1. José Luis Ramírez Ortiz és magistrat i ha coordinat les Jornades sobre jutges, fiscals i policies que han tingut lloc a l'Institut l'11 i el 12 de març. També és autor d'un article d'aquest Dossier [n. de l'ed.].

informació respecte de persones, els col·laboradors policials, el propi coneixement policial de la zona... En definitiva, l'estudi, l'anàlisi i el contrast d'aquestes dades permeten sovint l'obertura de vies d'investigació en l'àmbit del crim organitzat.

Els detalls en denúncies que ens parlen d'una persona o un grup no identificats però del qual s'aporten algunes característiques o algun model de vehicle, i que alhora ens diuen que es dedica al tràfic de drogues o que està implicat en una xarxa d'explotació de dones en l'àmbit de la prostitució; l'estudi de tarifacions telefòniques en investigacions judicials, o bé —com ja he dit— el coneixement policial d'una zona determinada que es va obtenint amb el patrullatge policial o amb la conversa amb els veïns, finalment donen forma a una sèrie de dades que permeten uns primers indicis o informacions al voltant de presumptes actuacions delictives, si més no d'activitats que han de ser explorades.

I ho han de ser òbviament amb neutralitat i proporcionalitat, però ho han de ser per mandat constitucional, per manteniment de l'ordre públic i per garantir la seguretat ciutadana.

Perquè el delicte hi és, independentment de la nostra capacitat o no de fer-lo aflorar i per tant de provocar l'obertura d'un procés penal.

Així, a tall d'exemple, observarem l'existència de prostitució a una zona determinada. Potser tan sols en veurem l'activitat exterior, és a dir els serveis sexuals a canvi de diners, però a les fosques, d'amagat, hi ha una segona realitat, la d'un grup de persones que s'hi lucren, la dels proxenetes, una realitat que primer ha operat amb fenòmens de captació de les dones feta amb engany i coaccions, una realitat amagada que sovint ens parla d'extorsions, d'amenaques, d'episodis violents, sigui dins del mateix grup o amb altres pel control del territori.

I aquestes realitats no tan visibles hi són. Existeixen doncs, independentment que tinguem o no la clarividència que aporti una denúncia que posi noms i cognoms als delictes.

No es tracta d'obtenir proactivament la sospita, sinó que la proactivitat està adreçada a obtenir els indicis d'una realitat prèvia ja existent.

És aquesta tasca d'acumulació de coneixement, que anomenem intel·ligència policial, la que anirà posant noms, descobrint delictes prèviament existents, i apuntant els objectius. No és una recerca gratuïta o una construcció de la sospita. Es tracta d'una acumulació d'actes d'investigació que anirà donant llum als fets, aportant elements indicis de l'activitat criminal i adreçats també a determinar la participació al voltant d'aquesta activitat.

Quan la policia té això ho exposa al jutge, sovint de la mà d'algun tipus de sol·licitud d'intervenció telefònica o qualsevol altra mesura limitativa de drets, per avançar en la investigació, però no sempre. Moltes vegades es fa una primera aproximació a l'autoritat judicial amb les dades existents, primera aproximació que no és més que una explicació d'allò que s'ha anat evidenciant, els potencials delictes observats, la seva presumpta participació, la manera en què el grup criminal s'organitza i potser algunes primeres idees sobre l'estratègia que es considera oportuna.

I és aquí on comença la direcció de la investigació per part del jutge. En definitiva, superada aquesta primera fase de clarificar l'existència o no de delicte, i la seva possible participació, arriba la direcció judicial.

Ara és l'hora de cercar proves, de concretar la participació en els fets, de concretar aquests fets. Ara ja parlem d'una investigació adreçada no a aflorar la possibilitat d'activitat criminal, sinó a establir amb claredat els delictes comesos i el grau de participació de les persones que hi intervenen.

No obstant això, avanço aquí que la pràctica del cos policial que represento —Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra— ja duu a terme un control previ a la investigació judicial, especialment en l'àmbit del crim organitzat, el tràfic de drogues, el tràfic d'éssers humans i altres activitats criminals, control exercit per la Fiscalia. Molt abans de la Instrucció 1/2008 de la Fiscalia General de l'Estat, que abordaré més endavant, ja actuàvem d'acord amb aquesta línia de treball.

És habitual en qualsevol de les unitats investigadores d'aquest cos buscar l'impuls, l'orientació i, en definitiva, la direcció de la Fiscalia en qualsevol investigació complexa i, especialment, en l'àmbit del crim organitzat.

No comparteixo, doncs —i com ja he reflectit—, l'afirmació que en realitat el que fa la policia és una obtenció proactiva de la sospita mitjançant l'acumulació d'actes d'investigació. Això seria tant com dir que la policia força l'aparença de delictes, com si es tractés de fer un escaneig constant a la societat buscant sense cap nord qualsevol infracció penal. No és així.

Crec que l'actuació d'un servei d'investigació és sempre reactiva. Posem l'interès i l'atenció sobre una activitat delictiva prèvia que es desenvolupa. Seguint l'exemple anterior, existeix una activitat de prostitució, és la que veiem. En veiem la conseqüència final: dones que es prostitueixen a canvi de diners. Observem que alguns vehicles les porten, observem de tant en tant que es comet alguna agressió, observem que no parlen, que no denuncien. No creem la sospita: la descobrim o li posem nom. No prevenim el delictes, actuem a reacció per descobrir-lo perquè ja existeix.

Fins aquí he descrit com actuem. Vegem què ens aporta la jurisprudència sobre aquesta qüestió, que no és extensa pel que fa al cas concret plantejat, però sí que ens apunta en alguna direcció.

3. ANÀLISI DE LA JURISPRUDÈNCIA

3.1 SOBRE EL PERQUÈ LA POLICIA INVESTIGA UN LLOC DETERMINAT I EN RELACIÓ AMB LES SEVES FUNCIONS

A la Sentència del Tribunal Suprem (d'ara endavant, TS) 1929/2000, de 12 de desembre, davant d'un recurs interposat després d'una investigació sobre una pizzeria a Barcelona, entre d'altres, pel motiu que no s'expressa al *factum* la raó per la qual la pizzeria està sotmesa a control policial. Diu el TS que:

...resulta irrellevant que no s'expliciti la raó d'estar sotmesa a vigilància la pizzeria, tot i que és obvi que ho va ser en exercici de les facultats que té la policia de prevenir la comissió de delictes, així com d'investigar i descobrir els culpables (Llei de

forces i cossos de seguretat, art. 443 i següents de la Llei orgànica del poder judicial i art. 10 del Reial decret 769/1987 de regulació de la policia judicial).²

A la Sentència 329/2000, de 29 de febrer, sobre uns fets succeïts al voltant d'un intercanvi de droga entre els ocupants de dos vehicles, el TS es pronuncia davant d'un recurs que qüestiona la legalitat de l'actuació policial. La interlocutòria del TS col·loca en un pla inferior al pla de la detenció, allò relatiu als controls preventius (alcoholèmia, escorcolls, etc.) en virtut de la Llei de seguretat ciutadana. Després de justificar els escorcolls, la interlocutòria afirma:

...que, com estableix l'art. 282 LECr, la policia judicial té per objecte i serà obligació de tots els que la componen, esbrinar els delictes públics que es cometin al seu territori o demarcació, practicar, segons les seves atribucions, les diligències necessàries per comprovar-los i descobrir els delinqüents, i recollir tots els efectes, instruments o proves del delicte dels qual existís perill de desaparició, posant-los a disposició de l'autoritat judicial.

...en la mateixa línia, l'art. 11.1.f) i g) de la LO 2/1986 de forces i cossos de seguretat disposa que els cossos i forces de seguretat tenen com a missió prevenir la comissió d'actes delictius i investigar els delictes per descobrir i detenir als presumptes culpables, assegurar instruments i efectes i proves del delicte, posant-los a disposició del jutge o tribunal competent, *de tal manera que si existeix un sospitós i no es comprovés les causes d'aquesta sospita, els qui faltarien en la seva obligació investigadora, per omissió, serien els agents de l'autoritat.*

3.2 SOBRE LA INFORMACIÓ PRÈVIA QUE APORTA LA POLICIA EN ELS OFICIS D'INTERVENCIÓ TELEFÒNICA

Sovint aquests casos són titllats pels recursos com a actuacions mancades fins a aquell moment de control judicial i per tant els oficis són qüestionats.

Són moltes les sentències del TS que estudien la qüestió al voltant de recursos interposats a intervencions telefòniques, que al·leguen una infracció de les garanties constitucionals del dret consagrat a l'art. 18 CE i s'argumenten en la falta de motivació de la interlocutòria judicial que les acorda, interlocutòria que es remet sovint a l'ofici policial i aquest, alhora, es titlla amb freqüència de judicis de valor, intuïcions o meres opinions policials.

Una d'aquestes sentències és la STS 2264/2007, de 19 de desembre, on s'exposa el següent:

En la sol·licitud es dona compte que, pels serveis d'informació propis del grup d'estupefaents, s'ha tingut coneixement de l'existència d'una xarxa d'introducció de

2. Els textos amb cursiva en aquesta cita i també en les següents al llarg d'aquest apartat sobre jurisprudència són de l'autor per destacar especialment el seu contingut o argumentació [n. de l'ed.].

drogues, en concret de cocaïna, i com a principal encarregat de la distribució a l'illa per part del recurrent que s'identifica, assenyalant que es dedica al tràfic d'estupefants des de fa anys, extrem conegut per tots els veïns del poble si bé cap d'ells no s'atreveix a denunciar per por de represàlies; s'identifiquen així mateix dues persones, sòcies d'aquell, que havien estat prèviament detingudes portant una important partida de contraban de cocaïna.

A continuació es ressenyen activitats concretes de l'investigat relacionades amb el tràfic de drogues, concretant que en la vigilància a què està sotmès s'ha pogut constatar que al seu domicili acudeixen nombroses persones i a diferents hores, que hi estan entre quinze i trenta minuts i seguidament abandonen l'habitatge. Diu també l'informe policial que a Miquel no se li coneix cap activitat laboral malgrat que té al seu nom cinc vehicles i utilitza per als seus desplaçaments un vehicle llogat per un tercer.

A la vista de l'examen policial de sol·licitud, s'ha de convenir que no s'ofereixen mers judicis de valor, intuïcions, pressentiments o opinions policials, *sinó al contrari, fruit dels seguiments, vigilàncies i en definitiva investigacions policials prèvies, s'identifica diverses persones concretes, es dóna compte de les seves trobades, formes d'actuar i antecedents existents entre ells, tots suggerents de la seva possible implicació en el tràfic de drogues.*

Continua la sentència que:

No es tracta de «meres investigacions prospectives o aleatòries», recordant que la primera font d'investigació es va tenir temps enrere per les notícies confidencials rebudes en el grup pels serveis d'informació.

En el mateix sentit la STS 1052/2007, de 30 de maig, ens diu, respecte de les dades que ha d'aportar la policia:

Les dades han de proporcionar una base real suficient per poder estimar que s'ha comès o s'ha de cometre el delictes que s'investiga i de la possible implicació de la persona que concerneix.

En definitiva, seguint la terminologia del Tribunal Europeu de Drets Humans, l'autoritat policial ha de facilitar les bones raons o fortes presumpcions a què aquest tribunal es refereix als casos Ludi de 5 de juny de 1997 o Klass de 6 de setembre de 1998.

També la STS de 8 de novembre de 2001 explica que a l'ofici policial que sol·licita la intervenció, els funcionaris sol·licitants expliquen convenientment la raó d'aquesta petició, fruit de les investigacions dutes a terme: exposen que tenen coneixement que una persona coneguda com «el hippy» era distribuïdor de substàncies al detall i que operava en el parc d'una localitat; aporten totes les dades d'identitat del referit; informen que tenen coneixement que ha adquirit un apartament que no han localitzat; exposen l'existència d'antecedents policials als anys vuitanta, així com que no té feina ni ingressos; indiquen els llocs per on es mou, bars on manté contactes amb individus relacionats amb el consum d'estu-

pefaents; informen del mòbil que utilitza, presumptament per preparar les cites, i exposen que té un nivell de vida tan sols rebaixat per la seva condició de consumidor. Així doncs, la sentència considera la no aplicació —com pretenen els recurrents— del que disposa l'art. 11.1 de la Llei orgànica del poder judicial, segons el qual no tindran efecte les proves obtingudes, directament o indirectament violentant els drets o les llibertats fonamentals.

D'altra banda, la STS 1838/2002, de 17 de desembre, planteja:

Particular rellevància té la necessitat d'exterioritzar les dades o els fets objectius que puguin considerar-se indicis de l'existència del delictes i la connexió de la persona o persones investigades, assenyalant que els indicis són quelcom més que simples sospites, però també alguna cosa menys que els indicis racionals que s'exigeixen per al procesament, o sospites fonamentades en alguna mena de dada objectiva.

Aquests indicis han de manifestar-se en el doble sentit de ser accessibles a tercers i de proporcionar una base real de la qual pugui inferir-se que s'ha comès o que s'ha de cometre algun delictes i no poden consistir en valoracions sobre la persona.

Continua la sentència afirmant que:

La font del coneixement i el fet conegut no poden ser la mateixa cosa. Per tant s'haurà d'indicar almenys en què han consistit les investigacions i els seus resultats (elements objectius indiciaris) sense que siguin suficients afirmacions del tipus: «per investigacions pròpies d'aquest servei s'ha tingut coneixement...» sense més ni més.

A tot això afegeix òbviament el principi de proporcionalitat i el control judicial de l'execució de la mesura (la intervenció telefònica) però no prèvia pel que fa a l'obtenció de les dades per part de la policia.

La sentència concreta:

La sospita policial té com a base real almenys tres dades objectives: la utilització de diferents vehicles; els contactes telefònics i físics amb altres persones en els quals s'intercanviaven paquets i objectes (fets accessibles a tercers la font de coneixement dels quals és aliena a la sospita o convicció policial), i a l'últim els antecedents i previ coneixement per part de la policia judicial.

Més recentment, la STS 429/2005, de 6 d'abril, també per un tema de drogues i en referència a l'ofici policial, ens diu:

...Tot això acredita la realitat d'una investigació policial prèvia a la petició que actua com a font de coneixement de la informació que es transmet al jutge, que ho és en el doble aspecte de referir-se al delictes que s'investiga i a la possible implicació de la persona investigada en aquest delictes.

...no estem davant de meres confidències o al·legacions policials buides de dades, verificables i només sostingudes per pròpies intuïcions, ni tampoc davant

de mesures predelictives o prospectives, va haver-hi —reitera— actuacions policials prèvies que van permetre obtenir dades que van ser traslladades al jutge.

3.3 LA DISTINCIÓ ENTRE INVESTIGACIÓ PRÈVIA POLICIAL I INVESTIGACIÓ JUDICIAL

A la Sentència del TS 535/2005, de 28 d'abril, sobre l'obertura d'una maleta en un aeroport, es diu:

L'obertura d'una maleta, en el curs d'una investigació policial o³ ja en fase d'instrucció judicial no suposa un atac a la intimitat de la persona, ja que es tracta d'un instrument de viatge que, en qualsevol moment, per raons de política de seguretat general o bé en el curs d'una investigació concreta, habilita els policies judicials intervinents per procedir a la seva obertura, si el titular es nega a donar el consentiment. Aquesta intervenció, sempre que sigui proporcional a les circumstàncies del cas, està *revestida d'una innegable legalitat ja que la missió dels cossos i forces de seguretat de l'Estat té, entre d'altres, el compromís de procedir a l'esbrinament dels delictes i al descobriment dels delinqüents.*

...Una vegada iniciada la investigació i trobats elements o efectes que poquessin ser constitutius d'una prova d'un fet delictiu, la constatació de la seva realitat i de la seva virtualitat delictiva, correspon realitzar-la als organismes que, en el curs de la fase d'investigació judicial, han d'analitzar la substància trobada per determinar la seva composició.

És important assenyalar doncs que el Tribunal Suprem distingeix entre una primera fase d'investigació policial, de recerca i constatació del fet delictiu, i una segona fase, quan el fet delictiu ja s'ha comprovat i constatat, en què apareix la instrucció judicial.

A la Sentència TS 996/2000, de 30 de maig, sobre el qüestionament de la diligència d'inspecció ocular practicada per la policia, es diu:

Amb certa freqüència es qüestiona la diligència d'inspecció ocular efectuada per la policia amb el pretext de no estar-hi present l'autoritat judicial. En aquest plantejament s'oblida l'article 282 LECr, que autoritza expressament la policia judicial a recollir els efectes, instruments o proves del delictes.

Es tracta d'unes actuacions efectuades per la pròpia policia judicial anteriors a la investigació judicial en l'exercici de les funcions que legalment té atribuïdes i que té per finalitat l'obtenció de les fonts de proves amb evident risc de desaparició, com passa amb la recollida d'empremtes. Aquesta diligència pot ser judicialitzada a través de la presència dels membres actuants al plenari, amb la qual cosa tal diligència hi queda degudament incorporada i sotmesa als principis de publicitat i contradicció.

3. Remarco aquí la importància del fet que diu «O».

Acaba dient:

Questió diferent és que l'autoritat judicial, una vegada es trobi davant d'una investigació, acordi, de conformitat amb l'art. 326 LECr, una diligència d'inspecció ocular.⁴

És a dir, novament distingeix entre els dos moments de la investigació.

En el mateix sentit la Sentència de l'Audiència Provincial de Castelló, de 15 de juny de 1999, on després que la part recurrent qüestionés la recollida d'una documentació determinada per part d'efectius d'una policia local, s'afirma:

D'això anterior es desprèn que tampoc pugui apreciar-se —com ja hem anticipat— la vulneració de drets fonamentals al·legada. La recollida dels efectes del delicte, consistent en els albarans i sobres trencats, es fa adequadament pel sergent senyor M. en l'àmbit de les possibilitats que els articles abans citats de la CE, Llei orgànica del poder judicial, Llei d'enjudiciament criminal i la LOFCS li confereixen pel que fa a practicar a prevenció aquestes primeres diligències.

Es tracta de diligències que poden practicar tots els membres de les forces i cossos de seguretat, inclosa la policia local, i que són necessàries davant la immediatesa del delicte i la necessitat d'actuar. No era necessària la presència de l'autoritat judicial, limitant-se la seva actuació a la pràctica de les primeres diligències imprescindibles d'assegurament del cos del delicte que l'art. 443 de la Llei orgànica del poder judicial i l'art. 283 de la Llei d'enjudiciament criminal permeten.

No es tracta de diligències d'investigació de segona fase només atribuïdes a les unitats adscrites de policia judicial (llevat de les reduïdes excepcions dels art. 2 i 9 de la LOFCS) o de diligències d'investigació de caràcter previ (també excloses), sinó de diligències que s'han de practicar amb caràcter d'urgència i a prevenció, respecte de les quals no és possible exigir l'estricta observança de l'art. 326 de la Llei d'enjudiciament criminal, ja que el contrari convertiria el jutge d'instrucció en un autèntic agent de policia, amb capacitat i exigència d'actuar en tasques que ell no té encomanades.

També és molt important esmentar, pel tema tractat aquí, la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona (secció 10), de 25 d'abril de 2002, mitjançant la qual s'absol els encausats pel delicte contra l'ordenació del territori pel qual havien estat acusats pel Ministeri Fiscal.

Al marge d'aquesta absolució, les defenses plantegen dues qüestions prèvies que ataquen el tema central. De fet es van plantejar durant el judici i el tribunal ja va resoldre desestimar-les i continuar el judici, però les torna a recollir expressament en el redactat de la sentència.

Al·legava la defensa la vulneració del dret constitucional de defensa dels acusats, així com la infracció de les normes processals sobre investigació oficial per part del SEPRONA en haver iniciat aquest servei la instrucció de l'atestat sobre la

---

4. En aquest sentit també la STS 112/2000, de 26 de gener.

base d'una mera sospita d'infracció de diverses normes jurídiques que, al seu parer, no fonamentava la incoació del procés penal, sense comunicar aquesta circumstància a la fiscalia o al jutjat, així com per practicar diligències de tot ordre durant un any, amb desconeixement dels imputats i del jutjat. Basant-se en aquest fet, es demanava la nul·litat de tot allò actuat.

Així doncs, al·legava la part una mena de suplantació per part de la policia de funcions jurisdiccionals pròpies de la fiscalia o del jutjat, com a titulars de la instrucció de les causes penals.

Vegem com ho va tractar l'Audiència: la sentència recorda la normativa aplicable a les actuacions policials:

Al respecto, debe señalarse que la policía judicial cumple funciones de investigación, a título preventivo, como medio de presentar denuncias y por encargo del Ministerio Fiscal o del juez de instrucción. Dispone el art. 282 LECr que la policía tiene por objeto y será obligación de todos los que la componen, averiguar los delitos públicos que se cometieren en su territorio o demarcación; practicar, según sus atribuciones, las diligencias necesarias para comprobarlos y descubrir a los delinquentes, y recoger todos los efectos, instrumentos o pruebas del delito de cuya desaparición hubiere peligro, poniéndolos a disposición de la autoridad judicial. Por su parte, el art. 284 de la misma Ley señala que inmediatamente que los funcionarios de policía judicial tuvieren conocimiento de un delito público lo participarán a la autoridad judicial o al representante del Ministerio Fiscal, si pudieran hacerlo sin cesar en la práctica de las diligencias de prevención y, en otro caso, lo harán así que las hubieren terminado. Y en relación con tales preceptos, establece *el art. 20 RD 769/1987, de 19 de junio (RCL 1987, 1492)*, sobre regulación de la policía judicial, que cuando dichos funcionarios realicen diligencias de investigación criminal formalmente concretado a un supuesto presuntamente delictivo, pero con carácter previo a la apertura de la correspondiente actuación judicial, actuarán bajo la dependencia del Ministerio Fiscal. A tal efecto, continúa el precepto, darán cuenta de sus investigaciones a la Fiscalía correspondiente, que, en cualquier momento, podrá hacerse cargo de la dirección de aquéllos, en cuyo caso los funcionarios de policía actuarán bajo su dependencia directa y practicarán las diligencias que el fiscal les encomiende.

Pues bien, no coincidimos con el criterio de las defensas, considerando que en el presente caso no se ha producido durante la previa instrucción policial ninguna infracción procesal. Efectivamente, los miembros del SEPRONA ante la inicial sospecha de comisión de un delito contra la ordenación del territorio y protección del medio ambiente, concretada en el inicio de ejecución de obras de urbanización en una zona con un elevado interés paisajístico y ecológico y en la suposición fundada y razonable de que las mismas podían contradecir las normas urbanísticas y medioambientales vigentes, inician diligencias en averiguación de dichos hechos y determinación de sus responsables. La duración de la instrucción previa policial por tiempo de hasta un año aparece, ciertamente, fundamentada en la complejidad y especialidad de los hechos investigados así como en el número de personas a imputar, siendo los delitos previstos en *el art. 319 y ss. Código Penal (RCL 1995, 3170 y RCL 1996, 777)* extraordinariamente complejos en cuanto a la fijación de los hechos

y su acreditación, requiriendo de numerosas y complicadas diligencias de recepción y análisis de documentos, la mayoría de ellos a solicitar de órganos administrativos con la lentitud que ello comporta, así como periciales sobre cuestiones muy especializadas. El presente caso es muestra de lo anterior, siendo muy amplio el ámbito fáctico y jurídico a investigar y numerosas las pruebas recabadas. Estas diligencias, por otra parte, deben considerarse objetivamente necesarias e imprescindibles para el posterior ejercicio de la acción penal a través de la querrela por parte del Ministerio Fiscal, acto de inicio del proceso jurisdiccional que no hubiera podido interponerse sin la práctica previa de aquéllas. Por tanto, debe considerarse que, muy al contrario de las tesis de las defensas en este punto, la práctica extensa de estas diligencias sólo tendió a la fundamentación y solidez de una querrela, y para evitar un ejercicio arbitrario de la acción penal y la incoación injustificada de un proceso penal sin un objeto preciso y claro a investigar. Resulta, en definitiva, plenamente justificado, incluso obligado, el que la policía judicial forme atestado, en base a una sospecha delictiva inicial, así como que dicho atestado, instruido con observancia a las normas que dispone la LECr, también exigibles a los funcionarios de policía (art. 299 y ss.) sobre investigación, y bajo la supervisión y dependencia del Ministerio Fiscal, constituya en sí mismo el contenido total de la investigación oficial o diligencias previas, tras la convalidación de las diligencias policiales ante el juez instructor y, por supuesto, la imprescindible primera comparecencia del imputado ante aquél con el contenido necesario del art. 789.4 LECr. Este criterio estructural sobre el proceso penal constituye la actual tendencia sobre investigación penal, en consonancia con el resto de ordenamientos procesales en derecho comparado, y viene sancionado en nuestro derecho por el art. 789.3 LECr, tras la *LO 7/1988 de 28 de diciembre (RCL 1988, 2605)*.

En cuanto a que el SEPRONA no dio cuenta del inicio de sus diligencias al Ministerio Fiscal o juzgado, debe señalarse que el agente que declaró en el acto de juicio manifestó tajantemente que sí comunicó dicho extremo al Ministerio Fiscal, dentro de las 24 horas siguientes a la sospecha del delito inicial, con el que siempre está en contacto, aunque ciertamente no aparezca justificado por diligencia en el atestado, forma escrita que por otra parte no exige el art. 284 LECr ni precepto alguno. Si a partir de ello, no intervino la fiscalía, bajo cuya dependencia actúa la policía judicial, haciéndose cargo directo de la dirección de la investigación, es porque así lo consideró conveniente ésta, sin que venga obligada a intervenir desde el momento en que los hechos ya están siendo investigados por funcionarios policiales a su control.

De otro lado, el SEPRONA, como tal policía judicial, es competente para la práctica de las diligencias de investigación que llevó a cabo (art. 282 LECr), conforme a lo dispuesto en la Ley procesal (art. 299 y ss.) y su propia normativa reguladora, pudiendo recabar de particulares o administraciones información y documentos, tomar declaraciones, de imputado o testificales, pedir informes periciales, etc. Consta que todas estas diligencias se practicaron con las formas y garantías exigidas en la LECr, sin que se haya denunciado por las defensas infracción de norma procesal alguna al respecto. Las declaraciones del imputado fueron realizadas con presencia de abogado y lectura de derechos al imputado, interviniendo letrado desde este momento inicial, el cual podía haber denunciado la vulneración de cualquier garantía procesal, lo que no ocurrió.

[...] Por último, decir que nada obliga al Ministerio Fiscal, ni siquiera al juez instructor, a practicar diligencias de investigación cuando reciben un atestado y lo consideran completo. Es más, ya la propia Ley procesal prevé lo contrario cuando en su art. 789.3 señala que sólo en el caso de que las diligencias practicadas en el atestado no fueran suficientes para formular acusación, deberá el juez acordar la práctica de las diligencias esenciales de investigación. No se estima vulneración del derecho fundamental de defensa ni de norma esencial procesal. La cuestión previa y la nulidad interesada deben ser desestimadas.

3.3.1 Referència especial a la Instrucció 1/2008, de 7 de març, de la Fiscalia General de l'Estat

En primer lloc vull fer esment de la Instrucció 2/1988, de 4 de maig, de la Fiscalia General de l'Estat, en la qual ja s'assenyalava una doble previsió: d'una banda la necessitat de despatx setmanalment entre els fiscals en cap de les audiències i els caps de les unitats orgàniques provincials de policia judicial, sobre els assumptes que hagués de conèixer el Ministeri Fiscal; d'altra banda, assumint la direcció de les investigacions corresponents en els supòsits que fossin necessaris.

Aquesta Instrucció d'alguna manera ja establia un control fiscal de les investigacions dutes a terme per la policia. Indicava el camí d'allò que després la pràctica i una més àmplia instrucció sobre aquesta qüestió ha acabat consolidant.

Parlo, concretament, de la important Instrucció de la Fiscalia General de l'Estat 1/2008, de 7 de març. En aquesta Instrucció es defineix què ha de ser una policia judicial en un sistema democràtic i també es recull la seva regulació dins del sistema espanyol, diferenciant entre un primer model de policia judicial, genèrica o de primer grau, que assoleix tota l'organització policial i que es caracteritza per l'obligació general d'auxiliar la justícia pel que fa a l'esbrinament del delictes i al descobriment i assegurament dels delinqüents, i un segon model de policia judicial específica o en sentit estricte (art. 548 i sq. LOPJ i art. 29 i sq. LOCFS).

Tracta després de l'extensió i els límits d'actuació de la policia judicial genèrica i específica. Pel que fa a la policia judicial genèrica, estableix que la seva actuació està limitada a la realització de les diligències indispensables o urgents: comprovació de la comissió del fet; constatació de les circumstàncies immediates i identificació dels presumptes responsables; intervenció d'efectes o instruments, llevat que per a això es requereixi l'aplicació de tècniques o coneixements científics, cas en el qual la seva actuació s'ha de limitar a la protecció del lloc i remetre les seves actuacions immediatament a la unitat de policia judicial específica a qui territorialment correspongui.

Exceptua d'aquestes limitacions el règim especial que com a policia judicial genèrica té en l'actualitat la Direcció Adjunta de Vigilància Duanera. També esmenta l'ampliació en el camp d'actuació dels cossos de policia local dels municipis adherits al Conveni marc de col·laboració, cooperació i coordinació de 2007 entre el Ministeri de l'Interior i la Federació Espanyola de Municipis pel que fa a determinades infraccions penals, recepció de denúncia i investigació.

El punt 4 de la Instrucció tracta sobre la dependència funcional de la policia judicial del Ministeri Fiscal i dels jutges i tribunals, i on s'afirma:

Tal dependencia funcional del Ministerio Fiscal no tiene un carácter absoluto. En primer lugar, porque importantes campos de investigación se desarrollan o surgen en el curso de actividades realizadas por las fuerzas y cuerpos de seguridad en el cumplimiento de la misión que les encomienda el art. 104 CE de proteger el libre ejercicio de los derechos y libertades y garantizar la seguridad ciudadana, y, en segundo lugar, porque la responsabilidad sobre la eficacia de la política criminal excede de las misiones que atribuye el art. 124 CE al Ministerio Fiscal, estando reservadas al poder ejecutivo en virtud de lo dispuesto en los art. 97 y 104 CE.

La policía judicial tiene un importante ámbito de actuación autónoma y, además, la organización del funcionamiento interno de sus servicios, de sus medios personales y materiales, entre otras materias de similares características, son también ajenas a la dirección del fiscal —y de jueces y tribunales. Como expresaba la Circular 1/1989 (RCL 1989, 965) de la Fiscalía General del Estado, tanto la dirección de la investigación policial como la delegación en ella de la práctica de diligencias concretas, no puede representar ni que el fiscal se convierta en un «jefe» de la policía, ni que aquella delegación constituya una autorización para la libre acción de la misma, de forma que el fiscal pase a ser un mero homologador de las actuaciones policiales. Por ello, tanto en un caso como en otro, las instrucciones del fiscal deben ser lo más precisas posibles, marcando los límites de la actuación y subrayando la titularidad del Ministerio Fiscal como director o promotor de la investigación pero dejando siempre a salvo el contenido de los respectivos campos: a la policía judicial corresponde la actividad investigadora en el terreno, utilizando las técnicas de investigación científica y práctica en la que son expertos; al fiscal la determinación jurídica de los elementos y extremos que pueden constituir fuentes y medios de prueba y los requisitos para su validez, formal y procesal, cuyo cumplimiento para la investigación policial deberá promover y hasta imponer.

En el punt 5 es parla del marc legal de la direcció del Ministeri fiscal sobre les actuacions de policia judicial:

En definitiva, correspondiendo al Ministerio Fiscal facultades de dirección de la policía judicial en los términos antes indicados, los Sres. fiscales procurarán establecer cauces para una comunicación ágil y fluida con los responsables de las distintas investigaciones criminales, cualquiera que sea la fase procesal en que las mismas se encuentren.

La Instrucción 2/1988 (RCL 1989, 690) y la Circular 1/1989 (RCL 1989, 965) profundizaron en el desarrollo del modelo de Policía Judicial diseñado por la Constitución (RCL 1978, 2836) y por el resto del ordenamiento jurídico, estableciendo pautas de actuación del Ministerio Fiscal para la asunción de la dirección de la investigación policial, referida a la determinación jurídica de los elementos y extremos que pueden constituir fuentes y medios de prueba y los requisitos para su validez, formal y procesal, cuyo cumplimiento para la investigación policial deberá promover y hasta impo-

ner (*vid.* Circular 1/1989). En este ámbito de dirección de la policía judicial por el Ministerio Fiscal, también es conveniente recordar que el art. 773.1 LECr (LEG 1882, 16) establece que corresponde al fiscal [...] dar a la policía judicial instrucciones generales o particulares para el más eficaz cumplimiento de sus funciones [...], y en la misma línea, el art. 35 LOFCS (RCL 1986, 788) señala que los jueces y tribunales de lo Penal y el Ministerio Fiscal tendrán, respecto a los funcionarios integrantes de unidades de policía judicial que le sean adscritas [...], entre otras facultades, la de dar órdenes e instrucciones que sean necesarias, en ejecución de lo dispuesto en las normas de enjuiciamiento criminal (LEG 1882, 16) y Estatuto del Ministerio Fiscal (RCL 1982, 66), así como el determinar en dichas órdenes el contenido y circunstancias de las actuaciones que interesan a dichas unidades. Concretando el alcance de dichas disposiciones, la Circular 1/1989 señala que el contenido de las facultades del fiscal, tras la LO 7/1988, de 28 de diciembre (RCL 1988, 2605) en orden a la dependencia respecto de él, de la policía judicial, aparece [...] ampliado respecto al inicial contenido del artículo 4.4 del Estatuto orgánico, que sólo preveía dar órdenes e instrucciones en cada caso concreto. Ahora se puede también impartir instrucciones generales, sobre los modos de actuación de la policía en la investigación criminal en orden a prioridades dentro de la actividad investigadora, coordinación con otras Policías [...].

El RD 769/1987 (RCL 1987, 1492) establece en el art. 20 que cuando los funcionarios integrantes de las unidades orgánicas de la policía judicial realicen diligencias de investigación criminal formalmente concretadas a un supuesto presuntamente delictivo, pero con carácter previo a la apertura de la correspondiente actuación judicial, actuarán bajo la dependencia del Ministerio Fiscal. A tal efecto, darán cuenta de sus investigaciones a la Fiscalía correspondiente que, en cualquier momento, podrá hacerse cargo de la dirección de aquéllas, en cuyo caso los miembros de la policía judicial actuarán bajo su dependencia directa y practicarán sin demora las diligencias que el fiscal les encomiende para la averiguación del delito y el descubrimiento y aseguramiento del delincuente. Y en el art. 21, que una vez iniciado el procedimiento penal, [...] el fiscal encargado de las actuaciones [...] podrá [...] ordenar que comparezcan ante su presencia [...] los concretos funcionarios policiales [...] con el fin de impartir las instrucciones que estime pertinentes, indicar las líneas de actuación y controlar el cumplimiento de sus cometidos o la evolución de sus investigaciones.

Molt important també, perquè reconeix la investigació preprocessal, és l'aparat on la Instrucció defineix les diferents fases d'actuació de la policia judicial:

La posición del Ministerio Fiscal en su función de dirección de la policía judicial, así como el contenido de las instrucciones —generales o particulares— u órdenes que deba impartir, será diferente en cada una de las fases procesales.

a) La investigación preprocesal

El fiscal puede asumir la dirección jurídica de las actuaciones de la policía judicial en cualquier momento de la fase de investigación preprocesal. Durante dicha fase, esto es, antes de que existan actuaciones judiciales en trámite, el fiscal podrá

impartir instrucciones generales a las unidades de policía judicial sobre criterios de preferente investigación, modos de actuación, coordinación de investigaciones y otros extremos análogos, las cuales serán impartidas por los Sres. fiscales jefes que cuenten con unidad de policía judicial adscrita o los Sres. fiscales jefes provinciales, a través de los jefes de las distintas unidades policiales.

Quando dichas instrucciones generales afecten a unidades de varias provincias de una comunidad autónoma, serán impartidas por los respectivos Sres. fiscales superiores.

Quando los Sres. fiscales tengan noticia de un hecho aparentemente delictivo, bien a través de su propia actividad investigadora, bien a través de la investigación policial, deben utilizar las facultades que les confiere el art. 5 EOMF (RCL 1982, 66) y el art. 773.2 LECr (LEG 1882, 16), practicando por sí mismo u ordenando a la policía judicial que practique las diligencias que estime pertinentes para la comprobación del hecho o de la responsabilidad de los partícipes en el mismo. Es decir, impartirán las correspondientes instrucciones particulares, promoviendo y coordinando jurídicamente la investigación de la policía judicial en los términos previstos en el citado art. 20 del RD 769/1987 (RCL 1987, 1492).

Si el fiscal asume la dirección de la investigación, deberá incoar diligencias de investigación de conformidad con los art. 5 EOMF y 773.2 LECr. Si decide no intervenir, la policía judicial deberá finalizar sus investigaciones confeccionando un atestado del que hará entrega al juez de instrucción de conformidad con lo dispuesto en los art. 292 y ss. y 772.2 LECr.

És l'esperit d'aquesta Instrucció el que reflecteix perfectament la manera de procedir en les investigacions del cos de Mossos d'Esquadra amb caràcter pre-processal, i que des d'una perspectiva policial és plenament satisfactòria.

Certament, normativa i jurisprudència reconeixen la facultat —i també l'obligació— de la policia d'investigar persones susceptibles de dur a terme activitats vinculades al crim organitzat, investigar conductes amb aparença de criminalitat, recopilar dades objectives i en definitiva fer aflorar conductes delictives i participació.

Mentre aquestes no són evidents, el control exercit per la Fiscalia garanteix que la seva direcció és la correcta, que es prepara en la direcció adequada cap al procés penal. La seva posterior remissió al jutjat ja suposa la direcció judicial.

Durant l'any 2009, el cos de Mossos d'Esquadra va dur a terme un total de trenta-sis investigacions que compleixen els criteris establerts per l'Europol com a indicadors de crim organitzat.

Els indicadors són coneguts però m'interessa ara fixar l'atenció sobre un dels elements que no esdevé un indicador, com és l'origen de la investigació, quin va ser el motiu pel qual el cos de Mossos d'Esquadra va obrir una via d'investigació.

L'anàlisi dels trenta-sis casos ens remet a sis categories diferents a l'hora d'establir el motiu o origen de la investigació:

- a) La reiteració d'un determinat fet delictiu i, per tant, l'anàlisi de com es produïa, buscant similituds, va permetre obrir investigacions en un total de nou dels grups desarticulats. Tots nou van portar control judicial des de l'inici de

- la investigació. No hi va haver investigació preprocessal, excepte en la tasca concreta d'estudi dels fets delictius.
- b) Derivació d'una investigació anterior en un dels casos. En aquest cas és el mateix jutjat el que, a partir d'una investigació anterior, ordena iniciar una investigació centrada en un dels membres del grup per haver detectat que estava implicat en un delictes de tràfic de drogues.
  - c) Actuacions policials prèvies de nivell 1 i 2 en vuit casos, és a dir detencions in fraganti efectuades per patrulles de seguretat ciutadana del cos de Mossos d'Esquadra o policies locals, tant de droga com documentació falsa, bitllets falsos de gran qualitat i altres. No hi va haver investigació preprocessal.
  - d) Requeriment d'un altre cos policial en dos casos.
  - e) La verificació en alguns casos o la confirmació de col·laboradors policials en cinc casos. Aquesta categoria és la que va suposar investigació preprocessal i recull investigacions on el paper de col·laboradors policials ha estat sovint el nexa d'inici entre fets que estaven succeint i l'obertura d'una via d'investigació. Tots els casos van ser oportunament comunicats a les fiscalies de referència, per la qual cosa el fiscal controlava el desenvolupament de la investigació amb caràcter previ a l'obertura de la instrucció judicial.
  - f) La denúncia directa de ciutadans en onze casos. Cap d'aquests òbviament no ha tingut cap fase d'investigació preprocessal.

En aquest punt vull remarcar que sis de les investigacions van tenir una col·laboració ciutadana directa.

Em permeto fer una última reflexió en aquest apartat.

La societat necessita uns cossos policials cada vegada més professionalitzats, que és tant com dir —si em permeten i en l'àmbit de la investigació criminal— que corrin més paral·lels als criteris del procés penal.

La investigació criminal treballa per aconseguir proves i s'implica no només en la persecució del delinqüent i a demostrar els delictes comesos, sinó també i com a conseqüència de les regles de joc del procés penal, en el propi judici oral.

De la mà de la Fiscalia en les investigacions preprocessals, en la detecció dels fenòmens criminals complexos, i posant posteriorment davant del jutge (bé sigui per atestat policial o per querella del Ministeri Fiscal) els primers elements o dades aconseguides que permetin iniciar la instrucció judicial.

En aquest procés de treball en equip —que no vol dir de confusió de qui és cadascú, sinó de lleial col·laboració— la policia necessita també comptar amb la confiança de la resta d'institucions, reconeixement que es va explicitar —i que agraeixo com a policia— en algunes de les intervencions que van tenir lloc a les Jornades sobre jutges, fiscals i policies organitzades per l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya.

És en aquest context de responsabilitat i d'autoexigència que també cal demanar claredat i respecte a la funció assignada.

No crec que siguin positives pautes d'actuació fonamentades en «per si de cas, demanem ordre judicial». El «per si de cas» no és cap criteri jurídic, no atorga seguretat.

Si considerem la jurisprudència a l'efecte d'allò que no pot fer un policia, si la tenim en compte en tot allò que signifiquen garanties, també l'hem de tenir present a l'hora d'admetre sense reserves les atribucions que especialment el Tribunal Suprem ha anat atorgant als cossos policials, perquè també aquestes atribucions no són més que garanties.

De vegades, entre aquestes directrius que ens desorienten, es parla de limitacions en nom de les garanties i, quan es tracta d'atribucions, parlem de regressió de les garanties. Per mi, les limitacions són garanties, però també ho són les atribucions. No és altra cosa, en definitiva, que el respecte a les regles del joc i aquestes han de ser respectades sempre, no només quan considerem que ens agilitzen la nostra feina.

4. LA RELACIÓ ENTRE DELINQUÈNCIA ORGANITZADA I CORRUPCIÓ

La relació entre delinqüència organitzada i corrupció és clara i nítida. Poèticament diríem que clara com un dia primaveral, nítida com la imatge de l'endemà de la nevada que va caure a tot Catalunya el passat 8 de març —mentre escrivia algunes notes per a aquest article—, una relació clara i nítida sovint tan sols difuminada per la incomoditat que l'acompanya.

És d'aquells fenòmens que no es veu només si no es vol veure, no es veu potser perquè incomoda, perquè obliga a posicionar-se. I aquest posicionament —que algunes persones, per les responsabilitats que tenen, probablement ho han patit— és una veritable llosa, perquè ens posa —si em permeten l'expressió— en el punt de mira. La nostra vida pot passar a ser revisada, escodrinada, sovint inventada.

En posaré uns exemples per il·lustrar la relació:

- consultar matrícules a petició de delinqüents, per saber si una persona o grup és objecte de seguiments policials;
- consultar si el cos policial propi o un altre està investigant una persona determinada;
- alertar un grup criminal respecte d'una operació policial en marxa;
- alertar un grup criminal respecte d'una inspecció administrativa;
- presentar-se durant un escorcoll domiciliari amb la «lloable intenció» d'amagar drogues i armes d'un grup criminal que era sotmès a investigació;
- cobrar en diners i en espècies d'un grup criminal per la inacció policial de la qual un pugui ser responsable;
- simular actuacions policials de comís de droga per repartir-se el botí amb el grup criminal;
- intervenir per aconseguir o fomentar el desprestigi professional i social dels investigadors.

Són exemples reals fets per policies, dels últims temps, de Barcelona i Catalunya, fets que ens parlen de corrupció vinculada al crim organitzat, exemples palpables amb noms i cognoms que han aflorat en telèfons sotmesos a intervenció,

accions de policies que van deixar de ser-ho sense abandonar la placa, de gent que tenim al nostre voltant, que trobem als pasadissos, que fan cafès amb nosaltres, que després consulten bases de dades i ens traeixen a nosaltres, a l'organització i a la societat.

Aquests juguen una altra partida, amb altres procediments, no necessiten proves ni indicis, no saben de nul·litats, però tenen capacitat també per crear opinió, per influir, per moure inconfessables fitxes, i també —no cal dir— per generar rumors que desprestigiïn persones i institucions.

Parlar de relació entre crim organitzat i corrupció suposa parlar de la condició humana, i aquí no sóc ningú per parlar-ne amb certa autoritat, o potser tan sols un més.

Hi ha corruptes perquè hi ha persones per a les quals els diners són el veritable sentit de la vida, però no només els diners expliquen la corrupció. També hi ha corrupció per por, corrupció per haver caigut en una trampa prèvia, corrupció per comoditat. Hi ha corrupció que s'explica pel sexe, per la droga...

Però m'interessa especialment un dels orígens específics de corrupció policial, o una de les seves modalitats pel que fa a l'origen. És el d'una certa subcultura policial que en algun moment —sortosament cada vegada amb menor intensitat— hi donava peu. Una subcultura policial que barreja bons confidents o col·laboradors amb deixar fer. Una subcultura en què el mal només el representen els altres, però no quan ho faig jo. No s'enganyin: això no és ser un bon o mal policia. Senzillament és haver deixat de ser policia.

I d'aquests, en teníem i en tenim. No passen desapercebuts, però de vegades les organitzacions policials i els seus membres han preferit mirar cap a una altra banda. La seva —freqüent— impunitat es fonamenta en el principi humà que tothom té alguna cosa a amagar, alguna petita malifeta pròpia, i en un segon element transcendental: que quan un té massa enemics les espatlles pesen més.

Però no és el policia l'únic àmbit tocat pel crim organitzat. Diria fins i tot que sortosament les nostres organitzacions són l'àmbit més transparent, on deixen més rastre. Certament, no hi ha cas de narcotràfic d'alt nivell que es desarticuli, on no hi hagi implicat algun membre policia. La part positiva és que cauen. La negativa que hi eren. Però ens enganyariem si penséssim que altres institucions se'n salven.

Com a comandament d'aquesta policia, la meua responsabilitat és —aquí sí— tenir una actitud preventiva per eradicar aquestes conductes en el meu col·lectiu, i també una actitud repressiva —d'investigació criminal—, que s'estén a altres organismes o institucions que puguin desenvolupar fenòmens de corrupció.

Per què el crim organitzat necessita corrupció?

- perquè es miri cap a una altra banda, perquè no sigui un objectiu;
- perquè tenen la necessitat de ser acollits per la societat legal i, sovint, la policia té capacitat per atorgar aquest estatus;
- perquè necessiten contactes socials i la policia pot esdevenir un pont;
- perquè necessiten portes amb el món judicial;
- perquè necessiten dades.

Jean-François Gayraud (2007), en el seu llibre *El G9 de las mafias en el mundo*, que recull amb precisió el valor de la corrupció en el crim organitzat, fa l'afirmació següent:

Una mafia no está programada para producir violencia sino para evitarla en la medida de lo posible.

La intimidación y la corrupción son dos procesos íntimamente unidos e inseparables: un individuo también puede dejarse corromper por miedo. Al final, el uso de la violencia se debe al fracaso de la intimidación y de la corrupción, pues se trata del último recurso.

Tenen tot el temps del món i diners, i gent que els ajuda... I nosaltres sovint tan sols tenim el nostre compromís i el d'aquells que ens acompanyen en el viatge, el compromís de fer allò que tenim el deure de fer, perquè no és una opció, esdevé una obligació.

Perquè m'agrada dir que el primer grau de la corrupció, el que realment fa mal, és la inacció quan hi ha l'obligació legal d'actuar. No mirar en la direcció encertada, girar el cap o amagar-lo sota l'ala. Atrevir-se amb el dèbil, però mai amb el poderós.

Si parlem de crim organitzat hem d'aprofitar per avançar en el que s'ha de fer. En aquestes pàgines puc llançar algunes d'aquestes idees, però vull avançar-ne una en particular.

Quan es parla de crim organitzat de vegades se senten veus que critiquen que se'n parli en nom d'una certa prevenció de l'alarmisme.

Jo no alarmo ningú, però tinc l'obligació com a professional de posar sobre la taula el que veig. Això no és alarmisme: és responsabilitat i coherència. Tampoc les veus que critiquen tota proposta no són sempre necessàriament tan innocents.

Hi ha un cert corrent ideològic que tot allò que sigui Estat és negatiu, que parla de menys intervenció, que debilita policia i institucions, que només agafa embranzida per parlar de seguretat privada, que diu que tot està fatal i que la inseguretat és insuportable, però no veig quines són les alternatives que acompanyen la crítica.

Catalunya i tampoc Espanya no és un niu on el crim organitzat campi lliurement, però és cert que les estructures judicial, fiscal i policial no sempre són les òptimes per atacar-lo, sovint per poc àgils. No som nius per al crim organitzat però les dades ens mostren que sovinteja la connivència i la corrupció. Sense ser niu de corrupció, la societat accepta el diner brut i no el qüestiona. I per adobar-ho tot, s'instal·la amb força el no fer, no afrontar amb valentia els problemes perquè en aquesta societat sembla que posar-se al capdavant per arreglar un problema està mal vist.

Vull complementar aquestes reflexions posant xifres.

La corrupció esdevé un dels indicadors utilitzats per l'Europol per valorar l'existència de crim organitzat. El 17% dels grups de crim organitzat desarticulats pel cos de Mossos d'Esquadra durant l'any 2009 va presentar tècniques corruptores, un percentatge que es situa una mica per sobre del detectat a l'àmbit estatal (tenim les dades del 2008, que van ser del 15%).

Així doncs, la corrupció, juntament amb els indicadors de transnacionalitat, l'ús d'estructures comercials i la implicació en blanqueig de capitals es consideren eixos essencials de la delinqüència organitzada d'alt nivell des d'un punt de vista analític i, de fet, sovint presenten valors correlatius molt alts.

Sovint, i els fets de delinqüència organitzada en el cas de mossos així ho demostren, hi ha una elevada correlació en el compliment d'aquests quatre indicadors. Destaca sobretot que els indicadors d'implicació en blanqueig, l'ús d'estructures comercials i la corrupció van pràcticament sempre lligats a l'existència d'activitat internacional.

En termes absoluts l'indicador de corrupció està present en sis dels casos investigats, un 17% com s'ha dit. I en el còmput no s'ha inclòs un cas paradigmàtic: la investigació a l'entorn dels clubs de prostitució Riviera i Saratoga, la instrucció judicial dels quals en el 2009 no havia finalitzat i no es va poder registrar en el qüestionari, sinó que computarà al 2010.

En la totalitat dels casos detectats pel cos de Mossos d'Esquadra en el 2009, la corrupció s'ha produït sobre membres dels cossos i forces de seguretat, fet que suscita que probablement en la major part dels casos són policies els que col·laboren amb les organitzacions criminals, si bé —com he dit abans— cal plantejar-se si en altres estructures i estaments és més difícil la seva detecció o manquen d'instruments específics de detecció.

Els mecanismes d'autocontrol, d'auditoria, l'existència de serveis d'afers interns, els controls externs judicial i fiscal, així com —s'ha de dir també— l'actitud fiscalitzadora d'una bona part del col·lectiu policial amb aquestes conductes, garanteixen i potser expliquen aquestes xifres.

En l'àmbit estatal, si observem l'evolució a partir de l'estudi dels qüestionaris sobre crim organitzat, veiem la progressió que ha anat tenint la corrupció en els grups:

Any	2004	2005	2006	2007	2008
Percentatge	5%	5%	7%	11%	15%

Del 2009 encara no disposem de dades contrastades. Ara bé, els anys 2008 i 2009 han estat claus a Catalunya i a l'Estat pel que fa a la corrupció, i de manera específica a la seva vinculació amb el crim organitzat. I és que han passat algunes coses de molta rellevància, més de la que sembla.

D'un temps ençà s'havia anat consolidant en determinats col·lectius i persones una certa manera de pensar que tot és possible, que tant se val qui institueixi l'Estat com a posseïdor d'autoritat, perquè els diners ho governen tot.

Perquè a la nit, en alguns locals, en determinats negocis, és un altre model d'autoritat el que s'havia anat instal·lant. L'autoritat del poderós, del que no té escrúpols ni límits, del fort, d'aquell que té diners, una autoritat avalada per corruptes que els emparen i els protegeixen, i el que és pitjor, avalada també pel primer grau de la corrupció, una corrupció potser no de rellevància penal, però tremen-

dament maligna, la corrupció de la desídia, dels que tenint l'obligació legal i moral de fer s'hi abstenen, sigui pel motiu que sigui, per por, per indiferència, per evitar les represàlies, per manca de compromís, per comoditat o a canvi de diners o de sopars.

No hi ha d'haver espai per a la impunitat ni, molt menys, aquesta impunitat que estigui guiada des de despatxos de l'Administració.

Tampoc no pot tolerar-se la utilització de digníssimes professions —i estic parlant de l'advocacia— per trobar empara vestida de legalitat en allò que només són accions delictives. El dret a la defensa i el secret professional no han de servir per amagar el que no són més que figures penals. La figura del *conselleri* no està emparada per la normativa processal i penal.

Cal també estar preparats per afrontar com actuen delinqüents i corruptes. Intents de desprestigi, amenaces vetllades i intoxicació són norma d'actuació per a aquests col·lectius. Però això no ens ha de fer desviar l'atenció. Ben al contrari. Això ens ha de fer veure que vam encertar, que anem amb una bona direcció, que hem tocat el moll de l'os i que aquesta és la línia de treball.

5. CONCLUSIONS

Per acabar, vull afirmar el que per mi és un principi irrenunciable. Jo hi crec, en una policia democràtica o, dit d'una altra manera, des que jo sóc policia només he viscut una policia democràtica. Són els valors amb els quals vaig créixer abans de ser policia, i també són els valors amb què se'm va formar a l'Escola de Policia de Catalunya, el que ara és l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya. Però el més important és que són els valors que comparteixo en el dia a dia amb els meus companys de feina.

També crec que la societat necessita una policia democràtica, una policia en què confii i que no hagi de demostrar de manera constant la seva legitimació, perquè no deixa de ser un òrgan més de l'Estat. On altres posen la sospita permanent, jo hi poso el principi de responsabilitat. On altres li treuen protagonisme i funcionalitat, jo hi poso control i rigor amb el mal ús de la confiança.

Jo no crec que s'hagi de controlar la policia per garantir els drets. Perquè si és així és que hem fracassat i no podem parlar de policia democràtica. Jo crec que necessitem policia precisament per garantir els drets.

Si quan el Tribunal Suprem o el Tribunal Constitucional retallen una funció policial o la posen sota el control directe de qualsevol autoritat parlem de garanties, quan els mateixos tribunals faculden la policia a fer alguna cosa, a considerar-la legitimada per aconseguir una dada qualsevol, també ho hem de veure sota el paraigua de les garanties. No comparteixo el discurs que en aquest últim cas parla de minva de garanties, de perill per a la ciutadania, perquè això significa que pensem en un altre model de policia. És un discurs poc realista, un discurs del passat, un discurs que té un altre model de policia al cap. Si en el discurs enfrontem *garanties* amb *policia*, vol dir que el nostre referent policial no és el de servei públic.

Segons el meu humil parer vull dir també que el problema no és la policia sinó nosaltres, que no hem superat el passat, i que en el nostre subconscient ens trobem encara corrents davant d'una policia com a institució inexistent.

REFERÈNCIA BIBLIOGRÀFICA

GAYRAUD, J.-F. *El G9 de las mafias en el mundo: geopolítica del crimen organizado*. Tendencias Editores. Barcelona: Urano, 2007.